

Da li se radi o otklonjivom ili neotklonjivom nedostatku u situaciji kada je označeni tuženi umro prije podnošenja tužbe

Ovo pravno pitanje usaglašeno je na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti, koji je održan 10. juna 2025. godine u prostorijama Vrhovnog suda Republike Srpske. Na sastanku su učestvovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine – apelaciono odjeljenje, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Pravilima Panela za ujednačavanje sudske prakse, usaglašeno pravno shvatanje, kao i obrazloženje istog naknadno su verificovali sudovi – članovi Panela.

Usaglašeno pravno shvatanje:

„SMRT TUŽENOG PRIJE PODNOŠENJA TUŽBE PREDSTAVLJA PROCESNI NEDOSTATAK KOJI SE NE MOŽE OTKLONITI TE SE TUŽBA U TAKVOM SLUČAJU TREBA ODBACITI, BEZ POZIVANJA TUŽITELJA NA UREĐENJE TUŽBE“.

Obrazloženje

Pojam stranke u parničnom postupku je procesno pravne, a ne materijalno pravne prirode.¹ Stoga se pod parničnom strankom podrazumijeva fizičko ili pravno lice koje zahtijeva sudsku zaštitu subjektivnog prava (tužilac), kao i fizičko ili pravno lice protiv kojeg se ta zaštita traži (tuženi), pri čemu je irelevantno da li su ta lica zaista i učesnici spornog materijalno pravnog odnosa povodom kojeg je parnica zasnovana. Svako kome pravni poredak priznaje pojedino subjektivno pravo mora u konačnici imati mogućnost da to svoje pravo zaštiti pred sudom.² Dakle, položaj stranke u parnici stiče se podnošenjem tužbe sudu.

Osim podnošenjem tužbe, procesni položaj stranke u parnici može se steći i na osnovu sukcesije u procesni položaj osobe koja je dotle bila parnična stranka. Sukcesija može biti posljedica promjene u građanskopravnom odnosu (univerzalna ili singularna sukcesija), a može nastupiti i nezavisno od promjena u sadržaju spornog građanskopravnog odnosa.³ Do navedene procesnopravne sukcesije najčešće dolazi kao posljedice univerzalne građanskopravne sukcesije, budući da smrt fizičkog lica koje je do trenutka delacije bilo stranka u postupku ima učinak da ono prestaje biti stranka u postupku jer je prestalo da postoji, pa njen pravni sljednik preuzima njen procesni položaj. Prestanak ili statusne promjene pravnog lica, takođe, dovode po sili zakona do sukcesije u procesnom odnosu. Zbog neprekinutog kontinuiteta objektivnog procesnopravnog odnosa novi procesni subjekt ne počinje parnicu iznova već je nastavlja u stadiju u kojem je parnicu zatekao u vrijeme stupanja u nju.

Da bi određeno lice moglo biti stranka u parničnom postupku potrebno je da se radi o licu koje ima stranačku sposobnost.

Stranačkoj sposobnosti odgovara na području građanskog materijalnog prava pojam pravne sposobnosti, pod kojom se podrazumijeva sposobnost fizičkog ili pravnog lica da bude nosilac prava i obaveza u pravnim odnosima.

¹ Stanković Gordana, (1998). Građansko procesno pravo, Pravni fakultet u Nišu, 1998., str. 133.

² Triva Siniša; Dika Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, 7. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 303.

³ Prof. dr. Slobodan Stanišić „O strankama i zastupnicima u parničnom postupku“, Godišnjak Fakulteta pravnih nauka broj 1, Banja Luka, juli 2011., str. 167., pristupljeno 20.05.2025. godine Pravne nauke. indd (gfpn-au.com), na isti način Triva Siniša; Dika Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, 7. izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 301

Svako fizičko i pravno lice sposobno je biti nositeljem prava i obaveza.⁴

Pravnu sposobnost fizička lica stiču rođenjem, a gube smrću, dok pravna lica stiču pravnu sposobnost upisom u sudski registar, a gube prestankom odnosno brisanjem iz odgovarajućeg registra. Pravna sposobnost je, dakle, uslov za sticanje stranačke sposobnosti.

Pod stranačkom sposobnosti se podrazumijeva sposobnost nekog lica da bude nosilac procesnih prava i obaveza koje proističu iz jednog procesnog odnosa.

Stranačka sposobnost je procesna pretpostavka za funkciju stranke u parnici (tužioca i tuženog), kao i za funkciju umješaača i zastupnika u parnici.⁵

Na stranačku sposobnost, kao procesnu pretpostavku za meritorno odlučivanje, sud pazi po službenoj dužnosti tokom cijelog postupka.⁶

Dakle, fizička lica stranačku sposobnost gube smrću, dok pravna lica stranačku sposobnost gube prestankom svojstva pravnog lica.

Ako je tužilac prestao da postoji prije nego što je on sam ili njegov punomoćnik podnio tužbu, parnični postupak se ne može punovažno pokrenuti niti voditi. Navedeni stav se obrazlaže time da se procesno-pravni odnos lica koje više ne postoji ne može zasnovati sa tuženim i sudom, kao i time da radnja podnošenja tužbe mora biti zasnovana na volji tužioca da parnični postupak zaista i otpočne.

Ako je tuženi prestao da postoji prije nego što je tužba podnesena, u takvom slučaju ličnost stranke ne postoji, pa sud treba da odbaci tužbu u svakom stadiju postupka, čim konstatuje takav nedostatak. Stav se obrazlaže time da se sa licem koje je prije podnošenja tužbe umrlo ne može zasnovati parnica kao odnos između stranaka i suda.

Nije sporno da u trenutku smrti nekog fizičkog lica njegova sva prava i obaveze prelaze na njegove nasljednike (univerzalna građanskopravna sukcesija), kao što nije sporno da se položaj stranke u parnici, osim podnošenjem tužbe, može steći i na osnovu univerzalne sukcesije.

Međutim, građanskopravna sukcesija nema uvijek istovremeno i značaj procesnopravne sukcesije. Da bi građanskopravna sukcesija istovremeno imala za posljedicu i procesnopravnu sukcesiju neophodno je da je prethodnik do trenutka sukcesije imao svojstvo (procesni položaj) stranke u parnici, odnosno da je do momenta delacije bio stranka u parnici.

U situaciji koja je predmet razmatranja Panela, tuženi koji je u tužbi označen kao stranka je umro prije podnošenja tužbe, pa zbog nedostatka stranačke sposobnosti u parnici nije ni imao procesni položaj stranke. Zbog toga građanskopravna sukcesija nema u konkretnom slučaju za posljedicu procesnopravnu sukcesiju.

Goran Nezirović, sudija Vrhovnog suda Federacije BiH

Dr. sc. Adnan Baručija, sudija Vrhovnog suda Federacije BiH

⁴ Klarić Petar; Vedriš Martin, Građansko pravo, Zagreb, 2008., str. 33.

⁵ Usp. Slobodan Stanišić, O strankama i zastupnicima u parničnom postupku, Godišnjak fakulteta pravnih nauka, 2011., pristupljeno 20.05.2025.godine [Pravne nauke.indd \(gfjn-au.com\)](http://Pravne_nauke.indd(gfjn-au.com)).

⁶ Više o tome Jozo Čizmić, Komentar Zakona o parničnom postupku, Privredna štampa, Sarajevo, 2009., str. 607.